

Litteratur.

Ford, E. B. *Butterflies*. N:o 1 i serien *The new naturalist*, utgiven av James Fisher, John Gilmour, Julian S. Huxley, L. Dudley Stamp och Eric Hosking. xiv + 368 sid., 48 (enl. titelbladet 56) planscher i färg, 24 i svart-vitt, 32 utbredningskartor och 9 diagram. London (Collins) 1945. Pris 16 s.

Dr Ford, som är föreläsare i zoologi, jämförande anatomi och framför allt ärftlighetslära vid universitetet i Oxford, är från barnsben ivrig fjärilsamlare och ingen vet bättre än han, vad fjärilsamlaren i gemen behöver veta för att ej stanna vid blotta samlandet. Han vill med sin bok väcka intresse för en rad allmänna biologiska och andra problem, som samlaren i sin ringa mån utgående kunskaper och omständlig apparatur kan bidra till att lösa och på så sätt göra sin hobby nyttig för vetenskapen. Och med utgång från de brittiska dagfjärilarna lyckas han förträffligt i sin avsikt. Boken avviker således fullkomligt från de gängse systematiska handböckerna.

Den har visserligen ett kapitel om nomenklatur, systematik och klassificeringens principer men utan doktrinar torka. Här talar förf. bl. a. om kemin som ett nästan helt försummat hjälpmedel i systematiken. Han påpekar framför allt pigmentets i vingfjällen kemi. Så finnes t. ex. hos *Nymphalidae*, och endast hos dem, en speciell typ rött pigment, medan två andra röda pigment finnas hos *Papilionidae*. *Leptidea* äger ett pigment, som saknas hos underfam. *Pierinae* men som finnes hos 2 central- och sydamerikanska släkten i underfam. *Dismorphiinae* och det har visat sig, att även *Leptidea* bör räknas till denna underfam.; även ribbförgreningen pekar i samma riktning. Förf. ogillar i hög grad den nu i så många handböcker brukliga ordningsföljden med *Papilionidae* först, bara för att dess arter äro stora och granna. Den ordningen ger ett förvirrat begrepp om släktskapen familjerna emellan. Han ordnar dagfjärilarna i följande fyra grupper. 1. *Danaidae*, *Satyridae*, *Nymphalidae*¹; 2. *Riodinidae*, *Lycaenidae*; 3. *Papilionidae*, *Pieridae*¹; 4. *Hesperiidae*. Nomenklaturen har gjort ytterligare »framsteg», så att en del släkt- och artnamn äro andra än de i »Svenska Fjärilar» brukade.

Ett annat kapitel behandlar fjärilarnas inre och yttre organ, färger m. m. I baktarserna hos nymphalididerna t. ex. finnas sinnesorgan, som snarare stå i smakens än i känseln tjänst. Om man låter fjärilns baktars komma i beröring med en droppa utspädd äpplesaft, rullas tungan ofelbart ut, icke så, om fram- eller mellantarsen fuktas, ej heller om vätskan är enbart vatten. Egenheter hos nykläckta och äldre larver, olika förpuppningsmetoder, vanor, frieri, övervintring, skyddande likhet, förhållande till andra insekter (parasiter, symbios med myror) behandlas mer el. mindre utförligt och med uppslag till egna experiment och observationer. I kapitlet om utbredning gives rätt stor plats åt beskrivningen av olika biotoper och geografiska områden, vidare åt skiftningar i utbredning och frekvens och orsakerna härtill. Den vanligaste och mest utbredda av Englands dagfjärilar synes *Coenonymphe pamphilus* vara. Bland migrerande arter höra flera till Englands allmänaste. Sålunda få både *Pieris brassicae* och *rapae*, särskilt den förra, då och då tillskott av över Kanalen immigrerande svärmar på myriader fjärilar. Så ha de ej heller kunnat bilda några raser i England. Från Skandinavien anses de få exemplar som fångats i England av *Nymphalis antiopa* ha flyktat. Olika teorier för migreringar diskuteras.

¹ Här bör ändelsen enl. rec:s mening vara *-idae*.

På färgplanschererna avbildas många geograf. raser och subspecies samt andra variationer, intressanta ur ärftlighetssynpunkt. Ärftlighetsforskningen, såsom varande förf:s huvudintresse, tar en mycket stor del av utrymmet i anspråk. Både teoretiskt och praktiskt får man ärftlighetsläran till livs i lagom stora portioner och med många goda råd och uppslag för egna försök. Just bland dagfjärilarna äro, till stor del på grund av svårigheterna att få dem att para sig i fångenskap, alltför få ärftlighetsexperiment utförda och nästan alla data, som här kunna erhållas, äro värdefulla. Förf. ger beskrivning på en lämplig parningsbur, även ges tips för »konstgjord» parning.

I kapitlet om naturligt urval, urvalets natur, dominans, polymorfism m. m. omtalar förf. bl. a. en population av *Euphydryas aurinia*, som kontinuerligt observerats 55 år i rad. Under denna tid visade sig en oerhörd fluktuation i antal pr år. Från 1881 till 1894 ökade arten stadigt i antal, sistnämnda år var den oerhört allmän. Från 1897 visade den avtagande tendens och var 1906—1912 ganska sällsynt, 1913—1919 ytterst rar med blott få exemplar pr år i stället för de tusenden, som förr kunnat fångas. 1920—26 ökade den snabbt i frekvens och var återigen mycket allmän ända till 1935. Under denna långa tidrymd ändrade fjärilen utseende flers gånger. Från att ha varit täml. enhetlig i färg och mönster under första ökningsperioden och medan den var sällsynt, ändrades detta förhållande under den andra ökningsperioden, då man knappt kunde finna två exemplar lika varandra, varemot mycket starkt avvikande former både i färg, mönstring och vingform, ja rent av helt deformerade exemplar voro vanliga. Efter denna period återgick populationen till en tämligen enhetlig form, ehuru tydligt olik den som flög under första ymnighetsperioden. (Det torde vara svårt för en ivrig namngivare att under sådana förhållanden uppställa raser och subspecies.) Olika metoder att beräkna frekvensen i en population nämnas.

Ett kapitel behandlar raser, underarter (det finnes 2 slag av dem) och kliner (clines). Ingen art kan uppdelas i olika raser utan någon sorts isolering, den må vara geografisk, säsongbetonad eller bero på anpassning till olika biotoper inom samma område. Uppfattningen om, huruvida man har att göra med en klin (närmast = övergångsform) eller en underart torde i många fall bli synnerligen personlig. Så blir även uppfattningen om ras och subspecies i vissa fall. Förf. lämnar följande 3 exempel. Fastän vår- och sommargenerationerna av *Celastrina argiolus* äro olika i utseende, är var för sig lika över hela utbredningsområdet. I England finnas båda, i Irland endast den första generationen. Det är således en verklig skillnad mellan de 2, av ett brett vatten skilda, raserna men det skulle vara ogörligt att behandla dem som underarter, eftersom det ej finnes någon påvisbar olikhet mellan första generationen från Irland och den från England. *Argynnis paphia* är i Irland i medeltal något större än i England, eljest äro de båda raserna lika; denna lilla olikhet vore icke lämplig att anse som tillfyllestgörande för en subspecies. De engelska och irländska raserna av *Leptidea sinapis* äro olika både i färg och teckning, i sv. England har arten 2 generationer, i mellersta England och Irland endast en. Dessa 2 raser äro tillräckligt klara för att behandlas som subspecies. I fall då en klar subspecies har en diskontinuerlig spridning, kan hos de olika populationerna vissa konstanta egenheter uppstå, som tydligt skilja dem från varandra. För dessa olika populationer använder förf. beteckningen forma, f. Som exempel nämner han *Erebia epiphron*, som förekommer i Britannien som en distinkt subspecies, *E. e. mnemon*, uppdelad på två olika populationer, en i Skottland, en i n. England. Den förra skall heta *Erebia epiphron mnemon f. scotica*, den senare *Erebia epiphron mnemon f. mnemon*. Flera av de brittiska dagfjärilraserna och underarterna äro enligt Ford ännu utan namn, andra, redan namngivna, kanske ej äro värda särskilt namn. Att döma av den korta beskrivning och de färgbilder som gives av en nyligen i Inverness upptäckt ny population av *Carterocephalus palaemon* (tidigare endast känd från mellersta England) liknar denna mycket den först från Finland beskrivna skandinaviska subsp. *borealis* Lintonbl.

Fjortonde och sista kapitlet handlar om härkomsten av den brittiska dag-

fjärilfaunan och förf:s spekulationer (omfattande 55 arter) över detta tema äro synnerligen intressanta. Äldst skulle *Erebia epiphron* och *Coenonympha tullia* vara, ända från sista delen av tredje pleistocena nedisningen (alltså omkr. år 10000 f. Kr.), sedan immigrerade 26 (event. 31) arter i den följande interglacialperioden, vilka alltså skulle överlevt sista istiden på några sommartid isfria områden eller drivits söderut av isen över den dåtida landförbindelsen med kontinenten och senare ånyo invandrat. För ännu 22 arter har förf. motiverade åsikter betr. deras invandring, vilken skett under det holocena (postglaciala) skedet. Sist på listan stå *Aglais urticae* och *Nymphalis io*, om vilka förf. icke vågar säga, huruvida de inkommit under sista interglacialperioden eller i den postglaciala. De brittiska raser, som nu finnas, ha alltså behövt minst 8700 år för att bildas.

Boken slutar med en lista på de vetenskapliga och engelska namnen på dagfjärilarna, en ordlista till förklaring på en del ord och uttryck, en förteckning på de senare årens litteratur i biologi, ärftlighetsforskning m. m. med särskild framhållande av en del av böckerna, i en särskild förteckning, ordnad efter böckernas innehåll. Det (för svenska förhållanden) ovanligt rikhaltiga registret slutligen underlättar i hög grad bokens användning.

Allt som allt måste sägas, att Fords bok är ett ovanligt förnämligt populärvetenskapligt och i hög grad stimulerande arbete, som ingen intresserad fjärilsamlare kan eller bör gå förbi.

Frithiof Nordström.

Sommarens Nordiska Entomologmöte i Finland.

Programmet är nu klart och ser ut på följande sätt:

Måndagen den 4 augusti 1947 på kvällen. Mottagningstillfälle.

Tisdagen den 5. Mötets öppnande. Gemensam lunch. Allmän session. Utfärd till Sveaborg.

Onsdagen den 6. Allmän session. Sektioner.

Torsdagen den 7. Rekreationsfärd till Fölisön. Allmän session. Avslutningsbankett.

Särskilt program för damerna alla dagar.

Efter mötet, den 8 till 12 augusti, ordnas tre olika exkursioner.

Anmälning (preliminär) till generalsekreteraren docent Esko Kangas, Forstvetenskapl. forskningsinst., Unionsgatan 40 A, Helsingfors, senast den 1 juni 1947. Även ev. föredrag anmälas då.

Kongressavgift: Aktiv deltagare 600 mk (= omkr. 15 kr.), damer 400 mk (= omkr. 10 kr.). Härei ingår kongresspublikationen och festbanketten. Inkvartering i familj (gratis!). De som önska hotellrum, anmäla detta.

Alla övriga upplysningar lämnas av generalsekreteraren.

»Svensk Insektfauna».

För den vidare planeringen av denna serie vore det mycket värdefullt, om Ent. Föreningens medlemmar ville uttrycka önskemål om, vilka insektgrupper de anse vara i mest trängande behov av systematisk bearbetning. Även andra synpunkter på »Insektfaunan» få gärna framställas. Alla sådana meddelanden ställas till sekreteraren, lektor Carl H. Lindroth, adr.: Djursholm.